CUVANTUL DE SPIRIT

Studiul cuvantului de spirit e important cel putin din doua motive:

1. *prin cuvant de spirit Freud demonstreaza si isi demonstreaza ca intre boala psihica si sanatatea psihica deosebirea e doar de grad; alaturi de actul ratat, cuvantul de spirit ilustreaza ideea lui Freud ca simpotmul si produsele vietii psihice sanatoase au o structura identica: un continut manifest si un continut latent, ceea ce bineinteles ca nu exclude deosebirile esentiale intre registrul sanatatii si al bolii psihice;*
2. *pentru ca mijloceste trecerea dintre psihologia inconstientului si stiinta care studiaza cultura.*

Acest studiu despre cuvantul de spirit ar putea tot atat de bine sa fie inclus si intr-o estetica psihanalitica, nu numai intr-o psihologie psihanalitica. El poate fi inclus si in cuprinsul esteticii pentru ca scopul declarat al lui Freud e de a explica cum se produce efectul comic pe care-l reprezinta rasul. Studiu de estetica - pentru ca se ocupa foarte mult de dimensiunea formala-tehnica a cuvantului de spirit.

Ideile lui Freud despre cuvantul de spirit sunt publicate in "*Cuvantul de spirit si relatia sa cu inconstientul*" – prima data in 1905, reeditata in mai multe randuri in timpul vietii lui Freud fara ca autorul sa modifice textul (spre deosebire de alte lucrari).

DEFINIREA CUVANTULUI DE SPIRIT

O idee preconstienta e livrata pentru moment unei prelucrari inconstiente, iar acest rezultat e imediat perceput la nivel constient. Cum a ajuns Freud la concluzia ca exista o legatura intre cuvantul de spirit si inconstient?

Argumente:

- spontaneitatea cuvantului de spirit – desi senzatia noastra e ca suntem autorii cuvantului de spirit, de fapt, noi nu-l producem constient, ci el ni se impune ca un fel de iluminare brusca, in sight, insotita de o destindere brusca a tensiunii intelectuale;
- nu putem dispune dupa cum dorim de rememorarea cuvintelor de spirit – aceste tentative de rememorare se lovesc adesea de bariere interioare pe care nu le putem depasi;
- tehnica cuvantului de spirit coincide perfect cu tehnica visului – vom intalni in producerea cuvantului de spirit toate procedeele de care se foloseste travaliul visului pentru a traduce o idee latenta in continutul manifest:
  1. **condensarea** – interventia ei poate fi perceputa in concizia cuvantului de spirit. Efectul comic pe care-l produce cuvantul de spirit nu provine din ideea latenta, ci din interventia unor procedee tehnice. Daca vom compara continutul manifest al cuvantului de spirit cu continutul latent vom constata ca si in vis o diferenta cantitativa considerabila.

     Ex: *un cuvant de spirit pus de scriitorul Heine in gura unuia dintre personajele sale care se lauda ca a avut sansa sa stea in imediata vecinatate a marelui bancher Rotschild. Continutul manifest al cuvantului de spirit: "am stat langa Rotschild care m-a tratat ca pe unul dintre ai sai cu totul familionar." Esenta cuvantului de spirit consta in "familionar" ce e*

rezultatul condensarii a “familiar” si “milionar”, condensare ce exprima foarte bine senzatia celui aflat pe o treapta sociala inferioara in momentul in care are de-a face cu un milionar adevarat, adica familiaritatea aceasta e fortatace include distanta si condescendenta, adica un sentiment de superioritate abia mascat. Ideea latenta a cuvantului de spirit e o reactie agresiva destul de atenuata fata de atitudinea pe care milionarii o au fata de muritorii de rand. Acest cuvant de spirit din punct de vedere tehnic reprezinta un caz de condensare cu formatiune substitutiva.

Ex: *unul din potentatii Europei de odinioara – Leopold fusese supranumit datorita relatiei cu o femeie – Cleo = Cleopold. Ideea latenta: Cleo il domina pe Leopold*.

Alta varianta a condensarii – <u>condensarea cu modificare usoara</u>.

Ex*: am calatorit cu el tete-a-bete. Acest cuvant de spirit provine din modificarea unei expresii franceze curente “tete-a-tete”. Tete-a-bete = un animal prost. Ideea latenta agresiva*.

<u>Condensarea in care se foloseste acelasi material lingvistic fara nici o modificare</u>.

Ex*: raspunsul unei doamne lui Napoleon I la o remarca jignitoare la adresa italienilor (la un bal): “Tutti gli italiani danzano si male?” “Non tutti, ma buona parte*”.

<u>Condensarea cu dublu-sens</u> – materialul lingvistic nu sufera modificari.

Ex*: “Cum iti merge?” intreaba orbul pe paralitic. “Asa cum vezi” raspunde paraliticul*.

2. **deplasarea** – si la cuvantul de spirit vom intalni procedee diverse prin care se realizeaza deplasarea, cum ar fi:

a) folosirea unor reprezentari in continutul manifest foarte indepartate de reprezentarile din continutul latent;
b) inlocuirea unui element important, dar repugnant printr-unul neutru;
c) folosirea elementelor simbolice.
d) Folosirea condensarii si deplasarii indica existenta unei tensiuni psihice interioare care se rezolva printr-o solutie de compromis. Fata de vis exista o deosebire importanta: utilizarea deplasarii nu trebuie in cazul cuvantului de spirit sa duca la o incifrare prea mare care sa impiedice comunicarea mesajului. Spre deosebire de vis ce nu trebuie sa fie comunicabil si e de cele mai multe ori ininteligibil, conditia de existenta a cuvantului de spirit e comunicabilitatea mesajului.

Ex*: cuvantul de spirit s-ar putea numi sintetic “somon cu maioneza”. E vorba despre un barbat aflat in dificultate financiara care il indupleca pe un cunoscut bogat sa-i imprumute 25 florini. In aceeasi zi binefacatorul il gaseste pe solicitant intr-un restaurant unde manca “somon cu maioneza” foarte scump. Suparat creditorul ii reproseaza “Cum asa, imprumuti bani de la mine si apoi comanzi somon cu maioneza. De asta ai imprumutat anii?” Acuzatul ii raspunde “Nu te inteleg. Cand nu am bani, nu pot sa mananc somon. Cand am bani, nu am voie sa mananc somon.” Deplasarea consta de la problema reala la o pseudo-dilema: problema reala- cine e sarac si imprumuta bani nu are voie sa manance lucruri scumpe. Pseudo-dilema ar fi ca de fapt cel in cauza nu poate sa manance somon nici cand n-are bani, nici cand are. Greseala de logica – termenul a avea bani e luat nu*

intr-un singur sens, ci in doua sensuri diferite si utilizat ca si cum ar fi vorba despre un singur sens.

Deplasarea cu dublu-sens.

Ex: *poet francez – Soullie – discuta intr-un salon parizian cu Heine. La un moment dat, discutia lor e intrerupta de intrarea in salon a unui bogatas ce produce o polarizare a tuturor celor din sala. Aceasta bulversare a atmosferei e comentata de Soullie astfel: "Priviti cum sec XIX se inchina la vitelul de aur". La aceasta Heine replica "Dar el trebuie sa fie mult mai batran". Deplasarea in acest cuvant de spirit utilizeaza dublul-sens al cuvantului vitel pentru a exprima agresivitatea lui Heine. Ideea latenta: el nu mai e vitel, ci un bou in toata firea.*

3. **Reprezentarea prin contrariu** – *ex: uratenia poate fi reprezentata la nivelul manifest al cuvantului de spirit prin trasaturi care in aparenta trimit la frumusetea suprema.*

   Ex: Heine – *"aceasta femeie se aseamana in multe privinte cu Venus din Millo: este extraordinar de batrana, nu are de asemenea nici un dinte si are pe suprafata galbejita a corpului cateva pete albe."*

"***Marele spirit***" – *Lichtenberg austriac; si in acest caz defectele sunt reprezentate prin calitati ale marilor barbati. Continutul manifest: "el intruneste calitatile marilor barbati: tine capul stramb ca Alexandru si asemeni lui Cezar isi framanta tot timpul parul.*"

TENDINTELE CUVANTULUI DE SPIRIT

Daca e adevarat ca exista o legatura intre cuvantul de spirit si inconstient, atunci prin cuvantul de spirit se exprima ca si in vis si simptom anumite tendinte refulate, interzise.

Clasificarea cuvantului de spirit in functie de tendinte:

1. cuvinte de spirit cu tendinta - prin intermediul carora se manifesta tendintele blamate de cultura:
   - cuvant de spirit obscen – se exprima o tendinta sexuala interzisa;
   - cuvant de spirit agresiv – se exprima o tendinta agresiva interzisa:
     a. cuvant de spirit agresiv propriu-zis (este vizata o persoana);
     b. cuvant de spirit cinic (impotriva unei institutii – casatoriei);
     c. cuvant de spirit sceptic (impotriva gandirii insasi).
2. cuvinte de spirit inofensive / fara tendinta.

CUVANTUL DE SPIRIT CU TENDINTA AGRESIVA

Ca si tendintele sexuale, tendintele agresive fac inca din copilarie obiectul unui proces de reprimare. Datorita acestei reprimari prin educatie s-a ajuns la utilizarea cuvantului de spirit pentru exprimarea indirecta a

agresivitatii. De fapt prin cuvantul de spirit cu tendinta agresiva, agresivitatea utilizeaza un al treilea individual sau colectiv pentru a depasi un adversar prin minimalizare, ridiculizare.

***Ex**: cuvantul de spirit agresiv propriu-zis – situatia in care obstacolul ce trebuie depasit e exterior, cum ar fi o autoritate, un puternic al finantelor sau politic; un print aflat in vizita printre supusii sai identifica in multime un barbat despre care i se pare ca-i seamana foarte mult si atunci il intreaba cu aroganta: "Mama ta a fost cumva la curtea mea?" "Nu, doar tatal meu".*

***Ex**: doi oameni de afaceri americani imbogatiti peste noapte datorita lipsei de scrupule si care incearca dupa ce au facut o avere considerabila sa patrunda in lumea buna. Pentru aceasta solicita pe cel mai bun pictor sa le faca portretul si cu ocazia unei petreceri expun cele doua portrete si cheama un critic de arta sa le aprecieze. Acesta se aseaza in fata picturilor, le contempla indelung, scutura din cap si aratand spre spatiul liber dintre protrete, intreaba: "Si unde e mantuitorul?".*

***Ex**: cand obstacolul e interior, de ordin moral: dupa ce un ministru al agriculturii, incompetent a fost debarcat si s-a intors la activitatea agricola pe care o practica inainte, cineva exclama: "S-a intors asemeni lui Cincinatus la locul sau inaintea plugului."*

***Ex**: cuvantul de spirit cinic – "somon cu maioneza", el combate conceptia cumpatata despre viata, conceptia epicureica.*

***Ex**: cuvantul de spirit sceptic – doi evrei se intalnesc intr-o gara. Unul intreaba "Unde te duci?" "La Cracovia". "Cat esti de mincinos. Spunand ca te duci la Cracovia vrei ca eu sa cred ca mergi la Varsovia. Dar eu stiu ca te duci la Cracovia. De ce minti atunci?"*

COMPARATIA DINTRE VIS SI CUVANTUL DE SPIRIT

Visul	Cuvantul de spirit
- este un produs psihic asocial; el nu urmareste comunicarea, ci e un simplu compromis al fortelor ce se infrunta in interiorul persoanei; el e ininteligibil atat pentru visator, cat si pentru ceilalti;	- e cel mai social dintre produsele psihice care urmaresc placerea; pentru a exista el are nevoie de o a treia persoana catre care se face comunicarea mesajului; in cazul cuvantului de spirit pocedeele travaliului cuvantului de spirit nu pot sa produca o incifrare totala, ci incifrarea trebuie in acelasi timp sa exprime tendinta interzisa, dar intr-un mod acceptabil cultural;
- e o dorinta, chiar daca aceasta dorinta e mascata; datorita acestui fapt visul pastreaza legatura cu problemele majore ale vietii incercand sa le rezolve pe calea regresiva si ocolita a	- un joc; el incearca sa obtina placere din activitatea libera a aparatului psihic; scopul e deci obtinerea placerii.

halucinarii; scopul e de a evita neplacerea.	

PLACEREA IN CUVANTUL DE SPIRIT

In cazul cuvintelor de spirit cu tendinta exista doua tipuri de placere intrepatrunse:

- o placere preliminara produsa de tehnica;
- o placere propriu-zisa care rezulta din economisirea energiei necesare pentru reprimarea tendintelor care se exprima prin cuvantul de spirit; refularea fiind ridicata pentru o clipa datorita cuvantului de spirit, energia care se consuma pentru a mentine tendintele respective in stare de repimare se elibereaza si se exprima sub forma rasului.

Acelasi lucru se intampla si cu orice opera de arta: tehnica scriitorului, artistului nu produce decat placere preliminara, adica o placere de intensitate redusa ce deschide catre o placere majora care provine din retrairea refulatului.